

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Hankasalmen kunnan mielestä selontekoluonnoksessa on pääsääntöisesti hyvin tiivistetty maaseutualueiden yleinen tilannekuva. Erityisen hyvin ne on kuvattu selonteon liitteessä (maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät.)

Selonteon poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset eivät toisaalta ole kovin kunnianhimoisia. Ne eivät käytännössä juurikaan tuo mitään uusia realistisia keinoja, joilla kansallinen maaseutuvision ”Elävät maaseutemme – turvallisen, toiveikkaan ja menestyksekkään tulevaisuuden ytimessä” voisi toteutua. Tai jos selonteon laatijat uskovat siihen, niin ainakin kovin toiveikkaita he nimenomaan ovat. Isoin tekijä tähän on se, että selkeitä vastuutahoja ja aikatauluja ei tavoitteille ja kehittämissuosituksille aseteta.

Näillä tavoitteilla ja kehittämissuosituksilla, jotka ovat ikään kuin toivetyynyri, harvaan asuttu maaseutu muuttuu tuulivoimareservaatiksi siellä, missä se on mahdollista ja kannattavaa – muualla autioituu. Tuo kehityskulku aiheuttaa haittaa myös ydinmaaseudulle tai kaupungin läheiselle maaseudulle, joilla muutoin saattaisi olla elinvoimaisuuteen hyviä mahdollisuuksia riippuen siitä, kuinka älykkäästi siellä toimintoja sopeutetaan.

Tämä maaseutupoliittinen selonteko toteaa siis hyvin nykytilan, mutta sen tavoitteilla ja kehittämissuosituksilla nykytavalla asetettuna ei maaseudun tulevaisuutta menestyksekkääseen suuntaan käännetä. Toivottavasti osa maaseutukunnista kykenee itse parempaan valtiovallasta huolimatta.

2. Maaseutupoliitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Sinällään selonteossa on tunnistettu olennaiset näkökohdat. Poikkihallinnollisuus ja sektorirajat ylittävä yhteistyö on välttämätöntä samoin esimerkiksi tietoon perustuva suunnittelu.

Mutta jo selonteossa esitetty nykyinen tilannekuva kuvaa sitä – puhumattakaan maaseutukuntien arjesta – että ei tämä suunnittelujärjestelmä tai vaikkapa maaseutupolitiikan neuvosto juurikaan maaseudun kehittämiseen tai sen erityispiirteiden huomioimiseen vaikuta.

Vaikka MANE, kuinka olisi saanut kansainvälistä kiitosta, niin miten se on edes pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että kohta maaseudulla ei juurikaan hyvinvointialueuudistuksen jälkeen ole esimerkiksi perusterveydenhuollon palveluja kohtuullisella etäisyydellä saavutettavissa, vaikka ihan selonteon itsensä mukaisesti (Euroopan unionin visio) korostetaan sen olevan yksi edellytys maaseudun elinvoimalle. Millään tavoin ei kuitenkaan Suomen maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmällä tunnu olevan mitään vaikutusta maaseudun palveluverkkomuutoksille, vaikka niiden riskit tiedetään ja ne tuodaan selonteossakin esille.

Tiedon tuottaminen, MANEssa asioiden pyörittely ja MMM:n sisäinen suunnittelu ei auta yhtään mitään, jos niillä ei ole senkaltaista vaikutusta, että maaseudun erityispiirteet aidosti huomioitaisiin esimerkiksi valtion budjettiriihessä tai hyvinvointialueiden palveluverkkouudistuksissa.

Kuvaava esimerkki on se, että maaseutupoliittisen selontekoluonnoksen tietosisältö ei taida VM:ssä juuri ketään kiinnostaa. Näin voi päätellä, kun tätä lausuntoa laadittaessa elokuun alussa VM:n budjettineuvos lausui lehdille, että seuraavaksi leikataan varmastikin maataloustukia, kun niihin eivät leikkaukset ole vielä osuneet. Siis vain tällä seikalla median mukaan perustellen. Ja samanaikaisesti selonteon nykykuvauksessa todetaan, että maaseudulla maatalojen vähenemisen tahti näyttää vain kiihtyvän ja viime vuosina 1000 – 1400 / vuosi maataloja on lopettanut toimintansa. Jotain vaikutusarviointia ehkä tarvittaisiin keskusteluun maataloustukien leikkaamisesta, kun tämä pohjatieto on jo taustalla. VM:ssä tosin ei taida olla.

Hankasalmen kunta haluaa siis nostaa esiin sen, että se ei riitä, että maaseudusta tuotetaan tietoa ja että meillä on toimiva suunnittelujärjestelmä. Jos sillä tiedolla ja suunnittelulla ei arkielämässä ole oikein vaikutusta mihinkään. Ja jos sitä ei oteta huomioon budjettivalmistelussa ja muussa keskeisessä päätöksenteossa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Onneksi tavoitteissa ja kehittämissuosituksissa sitten on tunnistettu se, että maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää tulee terävöittää, niin että sillä olisi vaikutusta – nyt sillä sitä ei oikein valitettavasti ole.

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Hankasalmen kunnan mielestä ovat ja tämä tiivistys on selonteon parasta antia. Ja erityisesti selontekoa täydentävä liiteaineisto. Ne ovat juuri sellaista tietoa, joka pitäisi eri ministeriöissä, hyvinvointialueilla ja kunnissa sekä keskeisten päätöksentekijöiden joukossa saada sisäistetyksi ja valmistelussa sekä päätöksenteossa huomioiduksi.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Hyvin ohuesti selonteossa nousee esille energiantuotanto ja luonnonvarojen hyödyntäminen – varmasti siksi, että se on niin vahvasti näkemyksiä jakava asia. Tällä hetkellä etenkin juuri harvaan asutulla maaseudulla ympäri Suomen tehdään isoja ratkaisuja tuulivoimarakentamisen suhteen ja haittavaikutukset tavallaan kompensoidaan kyllä sijaintikunnille kiinteistöverolla. Huomiotta jää silloin lähiasukkaiden kiinteistöjen arvonalenema ja vaikutukset naapurikuntiin ja niiden maanomistajiin, jotka eivät juurikaan saa haittoja vastaan kompensatiota.

Kun uusiutuva energia on nimenomaan maaseudulla juuri nyt isoin yksittäinen muutosta aiheuttava asiakokonaisuus, sitä olisi syytä monipuolisesti mutta toki tiiviisti käsitellä selonteossa.

Selonteon liiteaineistossa asiakokonaisuutta nostetaan kyllä hyvin esiin.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Visio sinällään on kuvattu oikein. Mutta nykytilan kuvaus ja poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset kun yhdistää, niin asetettu visio ei oikein saavutettavissa ole.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Tähän vastasimme jo edellä – realismi puuttuu. Eli visioon ei tämän selonteon kautta ja sen toimenpiteillä päästä, jollei maaseutupoliittinen suunnittelujärjestelmä todella rajusti kehity ja terävöidy niin, että sen tuottamaa tietoa ja ehdotuksia oikeasti poikkihallinnollisesti niin valtakunnallisella kuin alueellisella tasolla otetaan huomioon.

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuositukset (24 kpl) olennaiset?

Sinällään ovat, mutta, kuka vastaa ja miten siitä, että ne pannaan edes osin täytäntöön. Otetaan taas yksi esimerkki elokuun alusta. Kehittämissuositus nro 12 ”Osaaminen ja työvoima” linjaa mm., että:

”Vapaan sivistystyön merkitys maaseutualueilla asuvien kansalaisten osaamistason nostamisessa, koulutuspolkujen vahvistamisessa ja liiketoimintamallien syntyisessä sekä ulkomaalaistaustaisten kiinnittymisessä paikkakuntaan on keskeistä tunnistaa.”

Ja valtiovarainministeri Purran leikkauslistalla on kuitenkin yhtenä ensimmäisten joukossa vapaa sivistystyö – ilman mitään vaikutusten arviointia...

Emme nyt kirjoita enempää esimerkkejä, mutta toteamme, että maaseutupoliittisen selonteon tavoitteilla ja kehittämissuosituksilla on merkitystä vain silloin, jos niillä on joku omistaja (vastuutaho) ja selkeä aikataulutusta ja seuranta. Nyt näin ei juurikaan ole. Hienoja asioita on nostettu esille, mutta lähinnä toivotaan niiden toteutuvan jollain onnella itseksensä – ja niin ei minkään strategian kohdalla tapahdu.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Terävöitetään maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää

Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita

Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkoa

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuosituksen numerot 1-24)

6, 9, 12, 15, 23

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Olenaisempaa on ehkä miettiä niin päin, että priorisoitaisiinko kehittämissuositukset pienempään määrään ja oikeasti saavutettaisiin tavoitteita ja toteutettaisiin kehittämissuosituksia – niille olisi olemassa selkeät vastuutahot.

Tällä toivetyynyillä, jonka eteen oikeasti poikkihallinnollisesti ei tehdä juuri mitään, harvaan asutun maaseudun pinta-ala kyllä kasvaa ja Suomi käytännössä autioituu isolta osin. Ja jopa kaupunkiseudun läheinen maaseutu kuihtuu.

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohteisesti:

-

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

Liite on erittäin hyvä.

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

7. Muut täydennystarpeet

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

Lyhyempi selonteko, jossa priorisoidaisiin keskeisimpiin asioihin ja tavoitteisiin olisi todennäköisesti vaikuttavampi, kuin näin laaja kokonaisuus. Vähemmällä tavoite ja toimenpidesuositus määrälle löydettäisiin todennäköisesti myös ne aidot poikkihallinnolliset vastuutahot. Silloin selonteko voisi oikeasti auttaa kehittämään maaseudun elinvoimaa. Erityisen tärkeää on huolehtia maatilatalouden kannattavuudesta ja jatkuvuudesta tulevaisuudessakin.

Lamminniemi Terhi
Hankasalmen kunta